

พระธรรมเทศนา

อนิจจังสังยุตตกถา

เนื่องในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลปีณสมวาร ๑๕ วัน พระราชทานพระศพ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

วันพุธที่ ๑๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

รับพระราชทานถวาย โดย พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม ป.ธ.๙)

เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม

*****

ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลพระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ สมเด็จพระปรเมนทรรวมิกรมหาราชชาธิราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา ในอนิจจังสังยุตตกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ถ้ายรับพระราชทานถวายวิสาขนาไป มิได้ต้องตามโองการอรรถาธิบายในพระธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอเดชะพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัย แก่อาตมาภาพผู้มีสติปัญญาอ่อน ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

อนิจจา วต สงฺขารา

อุปฺปาทวยธมฺมิโน

อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฌนฺติ

เตสํ วุปฺสโม สุโขติ ฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนาในอนิจจังสังยุตตกถา พรรณาถึงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี โดยสมควรแก่พระราชกุศลบุญราศรีทักษิณานุปทานกิจ ที่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานให้ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอุทิศถวายแด่ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ซึ่งเสด็จสู่สวรรคาลัย ตั้งแต่วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๔ ได้สดับรับฟังธรรมะมาโดยตลอด ธรรมะนี้ยังดำรงคงอยู่ด้วยดีตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ นับว่าเป็นบุญราศรีอันดีงามต่อผู้ที่ได้เข้ามาศึกษาและประพฤติปฏิบัติธรรมะ ที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้ ตามนัยแห่งพระสูตร พระวินัยและพระอภิธรรมปิฎก ในวโรกาสนี้ จะขอหยิบยกธรรมะของ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขึ้นมาแสดงชี้แจงเป็นลำดับสืบไป ดั่งมีใจความตามพระบาลีที่ยกเป็นอุทศบทว่า

อนิจจา วต สงขารา   อุปปาทวยธมมิโน
อุปปชชิตวา นิรชณนติ   เตสํ วูปสโม สุโข ฯ

แปลความว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไป เป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป การเข้าไปสงบระงับสังขารทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้ เป็นสุข ดังนี้

การที่ สมเด็จพระบพิตรพระราชสมภารพระองค์ สมเด็จพระปรมินทรมหาวชิราวุฒราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงพระอนุสรณ์ถึงสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ผู้ทรงเป็นพระประยูรญาติชั้นผู้ใหญ่แห่งบรมวงศ์จักรี ทรงมีคุณูปการอันยิ่งใหญ่และปรากฏพระเกียรติคุณไปทั่วทุกทิศานุทิศ เป็นเอนกประการ ดังจะขอกล่าวเพียงบางประการ คือ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงเป็นพระราชธิดาพระองค์เดียวในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ ณ พระที่นั่งเทพสถานพิลาศ ในหมู่พระมหามณเฑียรพระบรมมหาราชวัง ส่วนพระนามนั้น ได้รับพระราชทานจาก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๖๘

ต่อมา ในเดือนมีนาคม ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ได้มีประกาศเปลี่ยนค่านำพระนามสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ผู้เป็นพระชนนีชั้นภคินีในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็น สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ

ในส่วนพระกรณียกิจนั้น ทรงปฏิบัติบำเพ็ญประโยชน์แก่บ้านเมืองเป็นเอนกอนันต์ ทรงตั้งพระทัยในการแบ่งเบาพระราชภาระของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน นานาประการ อย่างเต็มพระสติกำลังความสามารถ เมื่อครั้งที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลปัจจุบันยังทรงพระเยาว์อยู่ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ก็ได้เสด็จออกเยี่ยมราษฎรตามหัวเมืองทั้งใกล้ไกล พร้อมพระราชทานความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ยากไร้อยู่มิได้ว่างวัน พระราชกรณียกิจใดๆ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมราชชนกทรงพระราชดำริริเริ่มไว้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ได้ทรงสืบสานต่อพระราชกรณียกิจนั้นให้จำเริญวัฒนายิ่งขึ้น และได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอื่นๆ อีกเป็นเอนกประการ เป็นคุณประโยชน์อย่างมั่นคงแก่ประเทศชาติ พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์มาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งไม่อาจจะพรรณนาได้หมด จึงนับได้ว่า ทรงเป็นพระบรมวงศ์ที่ปกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า เกิดทุนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมพระองค์หนึ่ง

สำหรับในส่วนของวัดพระปฐมเจดีย์ พระอารามหลวง ซึ่ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พระบรมราชชนกนาถ ได้ทรงมีพระราชศรัทธา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ปฏิสังขรณ์ องค์พระปฐมเจดีย์ พระวิหารต่างๆ และกุฎิสงฆ์ สืบทอดพระบรมราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ จนแล้วเสร็จ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม อัญเชิญพระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ พระพุทธปฏิมาประทับยืนองค์ใหญ่ ไปประดิษฐานไว้ที่วิหารด้านทิศเหนือองค์พระปฐมเจดีย์ และมีพระราชพินัยกรรมให้อัญเชิญพระบรมราชสรีรางคารส่วนหนึ่งไปบรรจุประดิษ-

ฐานไว้ที่ฐานบัวองค์พระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ได้ทรงเป็นผู้แทนพระองค์เสด็จไป ถวายผ้าพระกฐินพระราชทานที่ วัดพระปฐมเจดีย์ถึง ๘ ครั้ง นอกจากนี้ ยังได้เสด็จไปทรงประกอบพิธี บรรจุพระอังคารพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ผู้เป็นพระชนนี ณ วิหารพระร่วงโรจนฤทธิ์ ทรง บำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานกิจอุทิศถวายแด่ พระบรมราชชนกนาถและพระชนนี และทรงบำเพ็ญ กุศลเนื่องในวันมาฆบูชาที่องค์พระปฐมเจดีย์อีกหลายคราว

บัดนี้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ เสด็จสู่สวรรคาลัยแล้ว สมเด็จพระบพิตรพระราชสมภาร พระองค์ สมเด็จพระปรมินทรมหาวชิราวุธราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงพระ อนุสรณ์ถึงพระกรณียกิจอันก่อให้เกิดเป็นคุณูปการ และพระเกียรติคุณอันยิ่งใหญ่ไพศาลดังกล่าว มาแล้วนั้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานให้สม พระเกียรติอันสูงสุดเต็มพระอิสริยยศ ตั้งแต่การประดิษฐานพระศพไว้ในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท การประกาศไว้ทุกคืนในราชสำนักนานถึง ๑๐๐ วัน การจัดงานออกพระเมรุ ตามพระอิสริยยศ และการ จัดงานพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานกิจ เป็นปัจฉิมการกิจ พระราชทานอุทิศ ถวายให้สม พระเกียรติยศอันสูงสุดเป็นลำดับสืบเนื่องต่อกัน

การที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ผู้ทรงมีคุณูปการยิ่ง แก่สถาบันชาติ สถาบันพระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ปราบกฎพระเกียรติคุณอัน ยิ่งใหญ่ไพศาลไปทั่วทุกทิศานุทิศ จะเป็นทีเคารพนับถือของคนทั่วไปสักปานใดก็ตาม แต่อัตภาพ ร่างกาย รูปสังขาร ก็จะต้องตกอยู่ในลักษณะ อนิจจัง คือ ไม่เที่ยง ในข้อนี้ สมด้วยพระบาลีธรรมภาษิต ซึ่งได้อัญเชิญมาตั้งไว้เป็นอุเทศบทเบื้องต้นนั้นว่า

อนิจจา วต สงขารา   อุปปาทยธมมิโน

อุปปชชิตวา นิรุชฌนติ   เตสํ รูปสโม สุโข

แปลความว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไป เป็นธรรมดา เกิดขึ้น แล้วย่อยดับไป การเข้าไปสงบระงับสังขารทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้ เป็นสุข ดังนี้ ตามนัยพระบาลีธรรม ภาษิตนี้ เป็นเครื่องชี้ให้พุทธบริษัททั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ ได้ทราบชัดถึงสัจธรรมความเป็น จริ่งที่ปรากฏอยู่ในสังขารร่างกายตน

คำว่า “สังขาร” แปลว่า สิ่งที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง หมายถึงสังขารร่างกาย รูปร่าง ของบรรดาเรา ท่านทั้งหลาย คือกายและใจนั่นเองเรียกว่า สังขาร สังขารตามที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยงมี ความเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย ด้วยวิโรธิปัจจัย คือความเย็น ความร้อน อันเป็นสิ่งที่เรา สัมผัสได้ รู้สึกได้ เช่น มีความรู้สึกว่ายเย็นบ้าง ร้อนบ้าง หนาวบ้าง อบอุ่นบ้าง เรียกว่า วิโรธิปัจจัย ที่ กระทำสังขารร่างกายให้เปลี่ยนแปลง ที่สุดก็สลายไป เรียกว่า ตาย สังขารที่ว่าไม่เที่ยงก็เพราะเป็น อนิจจัง ตามธรรมภาษิตที่ว่า **อนิจจา** แปลว่า **ไม่เที่ยง** เพราะมีการเปลี่ยนแปลงเช่นเกิดขึ้นแล้วดับไป เป็นธรรมดาเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป หมายความว่า คนเราเกิดมาแล้วต้องตาย เราจะพิจารณาอนิจจาใน ร่างกายของเรานี้ก็ให้พิจารณาในขณะทั้ง ๓ คือ **อุปปาทย** แปลว่า เกิดขึ้น **ฐิติ** ตั้งอยู่ **ภังคะ** แปลว่า ดับไป **อุปปาทย** เกิดขึ้นคือการเกิด **ฐิติ** ตั้งอยู่ ได้แก่ การแก่ และการเจ็บ **ภังคะ** ดับไป คือการตาย

รวมความว่าสังขารมีสภาพเป็นไปอยู่ ๓ อย่างคือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป หรือการเกิด การแก่ การเจ็บ การตายนั่นเอง

การพิจารณาสังขารให้เป็นอนิจจัง คือไม่เที่ยงนั้น พิจารณาให้เห็นว่า สังขารของเราเป็นของดี ไม่ใช่ไม่ดี การพิจารณาสังขารให้เป็นของดีเรียกว่า ใช้สังขารเป็น พิจารณาสังขารเป็น ของดีมีอยู่ที่ สังขาร ท่านใช้คำว่า **เทวทูต** เทวทูตมีอยู่ที่สังขาร ดังนั้น สังขารจึงเป็นของดี คำว่า เทวทูตนั้นก็แปลได้หลายนัย แต่ขอแปลไว้ที่นี้ ๓ ประการ คือ

๑. **เทวทูต** แปลว่า **ทูตของเทวดา**

๒. **เทวทูต** แปลว่า **สิ่งที่เทวดาเนรมิตขึ้น**

๓. **เทวทูต** แปลว่า **สิ่งที่ประเสริฐ**

ประการที่ ๑ เทวทูตที่แปลว่าทูตของเทวดานั้น มีความเป็นมาว่า สมัยหนึ่ง มีปัญหาเกิดขึ้นในสมาคมของมนุษย์ว่า อะไรเป็นมงคล ได้เกิดข้อถกเถียงกันใหญ่โตไปจนถึงเทวดา ถึงพระพรหม เทวดาทั้งหลายจึงเข้าไปเฝ้าพระอินทร์ ให้พระอินทร์ตัดสินว่าอะไรเป็นมงคลแน่ เพราะบางพวกบอกว่ารูปที่เห็นด้วยตาเป็นมงคล บางพวกบอกว่าเสียงที่ได้ยินเป็นมงคล บางพวกบอกว่าสิ่งที่รู้ด้วยใจเป็นมงคล ตกลงกันไม่ได้ก็เกิดทะเลาะกันขึ้น พระอินทร์ก็ตัดสินไม่ได้ว่าอะไรเป็นมงคล จึงถามเหล่าเทพยดาว่า ขณะนี้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ไหน เทวดากราบทูลว่า อยู่ในสวนเชตวัน เมืองสาวัตถี พระอินทร์ก็มีบัญชาให้เทวดาผู้ฉลาดคนหนึ่ง ไปทูลถามพระพุทธานุญาตว่าอะไรเป็นมงคล ? เทวดาตนนั้นก็เข้าไปกราบทูลถามพระพุทธานุญาตว่าอะไรเป็นมงคล พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า **อเสวนา จ พาลานํ ปรณติตานถจ เสวนา ปุชา จ ปุชชนียานํ เอตมมงคลมุตตมํ** แปลความว่า การไม่คบคนพาล ๑ การคบบัณฑิต ๑ การบูชาบุคคลที่ควรบูชา ๑ นี้ เป็นมงคลสูงสุด ฯ และพระพุทธานุญาตยังได้ตรัสมงคลข้ออื่นๆ อีก รวมแล้วมี ๓๘ มงคลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดังนั้น มงคล ๓๘ ประการ จึงมีสืบต่อมาจนถึงบัดนี้ เรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งในความหมายของคำว่า เทวทูต ที่แปลว่า ทูตของเทวดา

ประการที่ ๒ เทวทูต แปลว่า สิ่งที่เทวดาเนรมิตขึ้น สมัยหนึ่งเจ้าชายสิทธัตถะ เสด็จประพาสอุทยาน เทวดาเนรมิตคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ให้เจ้าชายสิทธัตถะได้ทอดพระเนตรเห็น เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงน้อมเข้ามาในพระองค์เอง และทรงเห็นว่า เราก็กเกิด แก่ เจ็บ ตาย อย่างนี้ จึงพิจารณาเห็นว่า สมณะเป็นทางที่สามารถจะหลุดพ้นจากการเกิด การแก่ การเจ็บ การตายได้ พระองค์จึงเสด็จออกผนวชแสวงหาโมกขธรรม จนได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธานุญาต เพราะอาศัยเทวทูตที่ เทวดาเนรมิตขึ้นจึงเป็นของดี

ประการที่ ๓ เทวทูต แปลว่า สิ่งที่ประเสริฐ คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย มีอยู่ในตัวเราทุกคนเป็นของดี เราต้องพิจารณาให้เห็นว่า เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นของดี พิจารณาความเกิดเป็นของดีว่า เราได้เกิดมาดี เกิดมาแล้วได้สร้างชีวิตดี เกิดมาแล้วได้เป็นคนดี ได้สร้างชีวิตดีให้กับตัวเองและสังคม นี้เรียกว่าพิจารณาความเกิดว่าเป็นของดี ส่วนการพิจารณาความแก่เป็นของดีนั้นควรพิจารณาว่า เราได้อยู่มาจนแก่ได้รับรู้สิ่งต่างๆ มากมาย เพราะอาศัยความแก่ เราจึงได้สร้างชีวิตดีมากมาย เราได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้เข้าใจสิ่งต่างๆ เพราะความแก่ของเรานี้เอง ดังนั้น ความแก่จึงเป็นสิ่งที่ดี การพิจารณาความเจ็บเป็นของดีควรพิจารณาว่า ความเจ็บเป็นของดี เรารู้ตัวเองว่าคนเราเกิดมาต้องมีโรคภัยไข้เจ็บติดมาด้วย เมื่อความเจ็บเกิดขึ้นแล้ว เราจะได้ไม่ประมาท ความเจ็บเกิดขึ้นทำให้เราได้พิจารณาเห็น

ความเจ็บเป็นทุกข์ เมื่อเราเจ็บแล้ว เราต้องรีบทำความดีไว้มาก เพราะถ้าเราเจ็บแล้วรักษาจนถึงที่สุดยังไม่หายก็จะเข้าถึงความตาย ดังนั้น เราอย่าประมาทเลย เร่งทำความดีเข้าไว้ การพิจารณาความตายเป็นของดีควรพิจารณาว่าความตายดี เพราะร่างกายของเราเมื่อแก่แล้วก็ผูกพันชำรุดไปตามกาลเวลา ซ่อมแซมเยียวยาไม่ได้แล้ว ตายแล้ว ได้ไปเกิดในภพใหม่ ได้อัตภาพใหม่ คือได้เกิดมาใหม่ ได้ร่างกายใหม่ ได้สมบัติใหม่ จึงเป็นเรื่องดี แล้วก็พิจารณาความเกิดว่าเป็นของดีได้อีกต่อไป

เทวทูต จึงเป็นสิ่งที่ประเสริฐ ขอให้ท่านสาธุชนทั้งหลายได้นำไปพิจารณา และปฏิบัติอยู่ในชีวิตประจำวันเนืองนิจ ก็จะได้ชื่อว่า รู้ธรรม เห็นธรรม ตามความเป็นจริง ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ที่เป็นเทวทูตนั้น ก็ปรากฏอยู่ในพระบาลีที่ยกขึ้นเป็นอุเทศบทเบื้องต้นนั้นว่า “อนิจจา วต สงขารา อุปาทายธมมิโน อุปุปชชิตวา นิรุชฌนติ” แปลความว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้ว ย่อมดับไป พระพุทธองค์ตรัสต่อไปว่า เตสํ รูปสโม สุโข การเข้าไปสงบระงับสังขารทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้ เป็นสุข สังขารที่ทำให้เกิดทุกข์นั้น กล่าวถึงสังขาร ๒ อย่าง คือ **กายสังขาร ๑ จิตตสังขาร ๑** กายสังขารที่มีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ การเข้าไประงับกายสังขารให้เห็นว่า กายสังขาร มีเกิด มีเจ็บ มีตาย แล้วไม่ยึดติด เรียกว่าเข้าไประงับ เป็นสุข ส่วนการเข้าไประงับจิตตสังขารได้ ก็เป็นสุขเช่นเดียวกัน จิตตสังขารเป็นนามธรรมกิเลส คือ ความร่าร้อน ทำให้เกิดความทุกข์ต่างๆ เกิดอยู่กับจิตตสังขาร กิเลสมีมาก โดยย่อมี ๑๐ อย่าง คือ โลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธ โมหะ ความหลง มานะ ความถือตัว ทิฏฐิ ความเห็นผิด วิจิกิจฉา ความสงสัย ถีนะ ความหดหู่ อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน อหิริกะ ความไม่ละอายต่อทุจริต อโนตตปปะ ความไม่กลัวต่อทุจริต กิเลสโดยพิสดารมี ๑,๕๐๐ อย่าง อย่างน้อยที่สุด เฉพาะกิเลสที่สำคัญคือ โลภ โกรธ หลง ความโลภเกิดขึ้นก็อยากได้ ทำให้เกิดทุกข์ ความโกรธเกิดขึ้น ประทุษร้ายผู้อื่น ทำให้เกิดทุกข์ ความหลงเกิดขึ้นคือหลงไหลในสิ่งที่ตนเองเข้าไปยึดติด ทำให้เกิดความทุกข์ได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น การเข้าไประงับความโลภ ความโกรธ และความหลงเสียได้ เป็นสุข จึงขอให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จงเข้าไประงับกายสังขาร และเข้าไประงับจิตตสังขารเสียให้ได้ ก็จะเกิดผลเป็นความสุขตลอดกาล สมดังธรรมภาษิตที่ได้อัญเชิญยกขึ้นมาเป็นเทศนาบรรหาร ณ บทเบื้องต้นว่า

อนิจจา วต สงขารา   อุปาทายธมมิโน
อุปุปชชิตวา นิรุชฌนติ   เตสํ รูปสโม สุโข ฯ

ความว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไป เป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้ว ย่อมดับไป การเข้าไปสงบระงับสังขารทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้ เป็นสุข ดังนี้

เทศนาปริโยสานะ ในกาลอันเป็นที่สุดแห่งการรับพระราชทานถวายวิสัยนาพระธรรมเทศนา ในอนิจจสังยุตตถกกา ขอพระราชกุศลทักษิณานุปทานปัจฉิมการกิจ อันสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญให้เป็นไป ณ บัดนี้ จงสำเร็จเพื่อเป็นพระราชพลีธรรมบรรณาการ สักการบูชาพระคุณของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ให้ภิญโญภาพ มีความสมบูรณ์มากๆ ยิ่งขึ้นในคติวิสัยสัมปรายภพนั้น สมดังพระราชประสงค์ทุกประการ และขอพระราชกุศลผลมหาบุญนี้ จงอภิบาลสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภาร

พระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ให้ทรงมีพระชนมพรรษาอย่างยิ่งยืนนาน เสด็จสถิตสำราญในสิริราชสมบัติ ไพโรจน์ชัชวาลย์ ด้วยพระบรมเดชานุภาพ มีพระราชบรรณการ เป็นอนันต์ลามก ท้าวทุกทิศานุทิศ มีพระราชประสงค์ไต่จงสัมฤทธิ์ประสิทธิ์สำเร็จทุกประการ

รับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา ในอนิจจังสังยุตตกถา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ยุติด้วยเวลาเพียงเท่านี้ เหว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร

ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร สำนักพระราชวัง
โทร. ๐ ๒๖๒๓ ๕๕๐๐ ต่อ ๓๑๐๓-๔
www.brh.thaigov.net/